

A következő vadászatkor az urak ezen a helyen derékba kettéfűrészelték egy fát, a kergét lehántották, s ráírták az emlékezetes eseményt.); *Hóusztrasz*, e.; *Hóuttember*, e. (Egy tót vándor csipkeárust találtak itt megölve, itt is temették el.); *Huszonhatos*, e., k. (26 hold nagyságú terület a nagyömbölyi erdőben); *Kátyóú r.*; *Karóji óudal* (A határ *Karój* felé eső része); *Kenderásztatóú riét*, r.; *Kereszthegy*, e. (Nagyobb domb, kereszt volt rajta, bójtben itt imádkoztak.); *Kéthóúdasok*, sz. (1945-ben, a földosztáskor mindenkinek két hold földet mértek itt ki); *Kettőú híd* (Régen két híd volt, ma már csak egy van.); *Kettőú sorompóú*, e.; *Kisbitang*, e. (vö. *Bitang*); *Kislegelőú*, l.; *Kispusztás*, sz.; *Kis-tanya* (14 taksás család lakta); *Kistrenk*, e. (L. *Natytrenk*); *Korán alé* (Korán földjére vezető út); *Kör*, e. (Egy hold kör alakú akácos volt.); *Körmőú*, *Körmeji erdőú*, *Körmeji riész*, e.; *Körösös*, e. (Körisfa van benne); *Középforgóú*; *Kuni háza* (Erdészlak a nagyömbölyi erdőben. Kuni nevezetű erdőszről van elnevezve.); *Libatojóú*, r. (A vadlibák tojnak ezen a helyen.); *Ligeti erdőú*, e. (vö. *Fényi erdőú*); *Mácsa ~ Mácsaji forgóú* (A Mácsai hármás, négyes, ötös szántó, a többi erdő. Vö. *Csere*.); *Messzilátóú erdőú*, e. (Háromszögelő volt benne, már lebontották.); *Ménesakol* (Juhászok lakták); *Nagybitang*, e. (vö. *Bitang*); *Natykunyhóú riész*, e.; *Nagylegelőú ~ Nagylegellőú*, l.; *Nagyömböji erdőú ~ Ömböji erdőú ~ Zsuzsannaji erdőú*, e.; *Nagyritkás*, e. (Nagy tölgyek vannak benne.); *Natytrenk*, e.; *Ozsonnázóú ~ Ozsonnázóú riész* (=ma: *Csemetekert*. Régen az uraság itt rendezte majálisait, kirándulásait.); *Ömböj ~ Ömböji forgóú*, sz. (vö. *Belső*); *Ömböji erdőú*, e. (=Nagyömböji erdőú, *Zsuzsannaji erdőú*); *Öthóúdasok*, sz. (1945-ben öt hold földet mértek itt az embe-reknek.); *Őúrház riész*, e.; *Pap Jani föld*, sz. („*Pap Jani kanász vóut*”.); *Pap Jani kut*; *Péterakasztóú*, e.; *Pikét alé*; *Porházi ~ Aporházi alé* (Erdei út); *Repülőú híd* (Először csak egy fa volt átfektetve a víz fölött; ma már állandó híd, de a régi neve megmaradt.); *Róúkahegy ~ Róúkahegyi tábla*, e., sz., l. (Itt sok róka volt az erdőben.); *Rutkaji erdőú ~ erdeje*. (1952-ben ültette Rutkai); *Sármán ~ Sármánhegy ~ Sármánhegyi riész*, e. (Sármán nevű ökör itt pusztult el, erről kapta a nevét); *Sóús alé* (A határhoz vezető dűlőút. A háború után ennek a végében csempészték a sót Romániából.); *Srádi* (gazdájáról nevezték el. Ma már Kuli nevezetű lakja.); *Svápkaszálóú*, sz. (Régen kaszáló és legelő volt. Svábok kaszálták. A környéken Fény, Csanáros, Kaplony és Káplánd községekben svábok is laktak.); *Sziénási híd* (Az erdőben lekaszált szénát itt tárolták.); *Sziénüs kert*; *Szilvás dűlőú*; *Szőűlőú*, e., sz., gy.; *Szőűgujalapos*, sz., szö. (Az üszögulya járt ide legelni.); *Templomi domb* (Valamikor kápolna állt rajta); *Tóútkaszálóú*, k. (Mindig ugyanaz a tót ember kaszálta. Nevezik még *Zsukán kaszálóú*-nak is.); *Tömös ~ Tömösi riész*, l., sz., e. (Valamikor vízállás volt); *Zárt kert*, szö. („*Garágygyával van bekerítve*”.); *Zsukán kaszálóú*, k. (vö. *Tóútkaszálóú*. *Zsukán* nevű emberről van elnevezve.); *Zsuzsannaji erdőú*, e. (vö. *Nagyömböji erdőú*).

JAKAB LÁSZLÓ

Szalmatercs földrajzi nevei

Szalmatercs Nógrád megyében a szécsényi járásban fekszik. Területe 1960-ban 1323 katasztrális hold, lakóinak száma szintén az 1960-as népszámlálási statisztika alapján 568. A szomszédos községek északról nyugat felé haladva: Piliny, Endrefalva, Magyargéc, Karancsság, Karancskeszzi. A Salgó-

tarján—Szécsény—Balassagyarmat útvonal szeli át. Vasútállomása nincs, legközelebbi állomások Salgótarján és Szécsény. Ezekről a helyekről autóbusszal közelíthető meg.

A falu névének eredete nincs pontosan tisztázva, a szájhagyomány két, sőt három változatot is megőrzött. A falu első név szerinti említése 1368-ból való, *Zalmaterch* alakban. A későbbiek folyamán még *Zalmatercs*, *Zalmathyrcz* alakban jegyezték fel. A község 1864-ig kétrekeszes volt: az egyik *Szalmatercs*, a másik rekeszt változatos nevekkel jelölték: volt az *Kistercs* és *Kisszalmatercs* nevű, az egyesülés időpontjában pedig a *Pusztatercs* név jelölte e részt. Az egyesülés utáni egységes név a ma is használatos *Szalmatercs* lett. Az eredeti falu ezek közül egyiknek a helyén sem volt, hanem a mai falu északi oldalán, kissé távolabb attól. Ennek az emlékét őrzi a *Pusztafalusi oldal* földrajzi név.

Szalmatercs a Zách nemzetség ősi birtoka volt, majd ezek utódai után köznemesek birtokolták a falut. Ma tsz-község.

A falu a palóc nyelvjárasterülethez tartozik, jellemző nyelvi sajátosságai: illabiális rövid *á*, labiális hosszú *ā*, a zárt *ě* fonéma, gyakori a palatalizáció — különösen jellemző a palatális *l' = ly*. Szalmatercsről eddig semmiféle közlés nem jelent meg.

Belterületi nevek¹

Falurészek: *Báksá*: az itt lakó birtokos családról, *Tugár*: ismeretlen eredetű. — Épület: *Fehér Ló kocsmá*: fehérre meszelt ivóház. — Utcanevek: *Adi Endre uccá*, *Aráj János uccá*, *Béke úttyá* — a Baksa alsó sor, *Dózsá György uccá*, *Kosút uccá* — a közlekedési főút, *Május égy uccá* — a Baksa felső sor, *Petőfi út* — a *Tugár*, *Rákóci út*.

A külterület földrajzi nevei

Alsó-Szállás (sz). A faluban régen bánya volt, és a bányászok előbb ezen a területen telepedtek le. Számuk szaporodásával azonban a terjeszkedés folytatódott, s annak a későbbi településnek Felső-Szállás nevet adtak.

Árnyék-Hollós (sz) a Hollós északi (árnyékos) része.

Bágvőgy (sz, l) szintén a madarakról elnevezett völgyeszerű bemélyedés.

Báksá (régebben szántó, ma település — régi birtokosáról).

Bárátok úttyá (sz, r). A Szécsényben lakó ferencesek ezen az úton jártak az északabra fekvő falvakba.

Bányabérc (sz). Karancskeszi Bányapuszta nevű határrészével szomszédos terület.

Benyúlló (sz) erdők közé benyúló szántásra alkalmas terület.

Bérvás vagy *Borotvás* (sz) rossz talajminőségű, rosszul termő terület.

Borotvási lápos (sz) az előbbi szomszédja, annál laposabb rész.

Borzágos (sz, és akácós) sok benne a *borzág* nevezetű növény.

Bulgár erdő (az 1911-ben betelepülő Nyitra megyeiek erdőrésze. A „bulgár” a nyitraiak mellékneve).

Csápás — út.

¹ Művelési jellegre utaló rövidítések

á.: árok, *e.*: erdő, *gyü.*: gyümölcsös, *h.*: hegy, *l.*: legelő, *p.*: parlag, *r.*: rét, *sz.*: szántó, *sző.*: szőlő. +: ma már nem élő földrajzi név.

Csērésódal (sz, sző, gyü) a régen itt termett jellemző növény és a terület térszíni formája határozta meg.

Csērēstető (az előzőhöz hasonlóan alakult név).

Csomájáró vagy *Csomára járó* (sz) a karancssági Csoma nevezetű pusztával határos terület.

Cigāmpáták (a partján lakó cigánycsaládról).

Cigghíd (a patakon a cigányház mellett épített híd).

Dijőja (sz) valaha diófa lehetett itt.

Dobos (sz, r) ismeretlen eredetű.

Döktér (l) elhullott állatok elföldelésére kijelölt hely.

Döktér ódál (l, p) az előzővel szomszédos terület.

Erdő

Erdő teteji (sz) hegy tetején, az erdő felett elhelyezkedő szántóterület.

Fehérföd (sz) a föld színe miatt.

Fehérfödök álatyyi híd (fából készült átjáró az előbbi névvel jelölt területen végigfolyó vízmósás felett).

Felső-Szállás (sz, l) *L. Alsó-Szállás*.

Folyās (sz) hegy alatt fekvő lapos terület, gyakori itt a vízfolyás.

Folyāsi híd (a Folyās területén levő vízmósás fölé épített átjáró).

Gātás rét (r) a kertektől kerítés (gát) választja el.

Görbe-Nyílās (r) alakja és talán a nyílasosztás emléke miatt.

Hāgymās állya (sz) az előbbinél laposabban fekvő terület.

Hāgymās páták (a *Hāgymās* területén folyik keresztül).

Hāgymāsi híd (híd a *Hāgymās* patakon).

+ *Házikó bérc* (A *Klára bérce* régebbi neve. Ma már e név nem él, csak az 1777-ből fennmaradt térképről olvastam le.)

Hētytető (sz, l) fekvése, természeti adottsága szabta meg a nevét.

Hollós ódál (sz) hollók tanyáztak rajta.

Hollós kút (a Hollós területén van).

Hollóskútyi híd (szomszédsága miatt).

Hollós réttye vagy *Hollós réttyi* (r) fekvése, gazdasági minősége alapján.

Hosszú-Csērēs (sz) a régi cserfákról és a parcellák hosszúságáról.

Ibolyās-pusztá (sz, l) a növényről.

Kāvicsos tető (természeti fekvése és talajminősége alapján).

Kendērfödök (sz) az ott termelt növényről.

Keregdomb (sz, gyü) alakja miatt.

Kertállya rét (r) a falu déli részén, közvetlenül a házakhoz tartozó kertek alatt terül el.

Kertfelyi földök (sz) a falu északi oldalán levő kertek szomszédságában elterülő szántóföldek.

Képódál (sz) az itt felállított keresztből, amit errefelé *kép*-nek neveznek.

Kizsdobos (sz) a Dobos szomszédja.

Kiscsápās — út.

Kishíd (mérete miatt).

Kis-Hollós (sz) az állatokról és méretéről.

Kis-lāpā (sz) mély fekvésű, kis kiterjedésű terület.

Kis-Ortās (sz) kis területű erdőirtás (*ort* 'irt').

Kis-Ortāsi kút

Kisrét (r) kis területű rét.

Kistāblā (sz) kis, majdnem pontosan négyzet alakú terület.

- Klārà bérc* vagy *Klārà bérci* (sz) a régebben *Házikó bérc* névvel jelölt terület mai neve — egy Klára nevű leányt innen raboltak el a törökök. (L. + *Házikó bérc*.)
- Köröshégy* (e) növényzetéről és térszíni formájáról.
- Köröshégy állya* (sz) szomszédsága és térszíni formája miatt.
- Közébdöllő* (sz) két dűlő között elhelyezkedő harmadik dűlő.
- Körtélyes* (sz) növényzetéről.
- Lápos-Csérés* (sz) a térszinforma és növényzete miatt.
- Lápá döllő* (sz) mély fekvésű, lápos terület.
- Lucernās* vagy *Luternās* (sz) az állandóan itt termelt növényről.
- Mágoshégy állya* (sz, l) elhelyezkedése miatt.
- Mágoshégy* 'Magashegy' (l, e, sz) természeti adottságok miatt.
- Málomszög* vagy *Málomszög* (sz, r) régen malom állt itt.
- Meredék-Hollós* (sz) állatok és a természeti viszonyok alapján.
- Mélylápá* (sz) vizes, lápos terület.
- Ménéspatak* (Régen ebből itatták meg az uraság ménesét. Ezt a patakot jelöli a *Cigánypatak*, *Nagypatak*, és *Sáspatak* név is.)
- Ménésállya* (r) közvetlenül a patak mellett húzódik végig.
- Náty-Csápās* — út.
- Nátyhid*
- Náty-Hollós* (sz) az állatvilág és mérete határozta meg nevét.
- Nágylápá* (sz) a falu határában a legnagyobb, összefüggő, vizes, lápos mocsaras rész.
- Nágy-Nyilas* (r, sz) mérete és a nyilasosztás emléke miatt.
- Nágyortās* (e, sz) nagy területű erdőirtás.
- Nátypatak*
- Nágyrét* (r) méret- és gazdasági minőség meghatározta név.
- Náty-Szöllő* (sző, gyü) nagy területe és az itt termelt növény miatt.
- Nétyhátār* (sz) négy község határa találkozik e helyen.
- Nétyhátār állya* (sz, l, r) elhelyezkedése miatt.
- Nyārós* (sz) talán sok nyárfa volt itt hajdanán — ezt nem tudta biztosan egy adatközlő sem.
- Ortās* (sz) az időben legkésőbbi erdőirtás neve.
- Pállág* (l) műveletlen földdarab.
- Pállágrá járó* (sz) a Pallaghoz vezető út mentén elterülő szántó.
- Pátákrá járó* (r) a patak partjánál véget érő (oda „*kijáró*”) rét.
- Pāst rét* — libalegelő.
- Pípáhégy* (alakja és talán építőanyaga — vörös és sárga agyag, amit pipa-készítésre használnak — miatt.
- Poncá* (sz) a név eredete ismeretlen.
- Pusztáfälusi ódāl* (sz, e) a falu régi helye, mely az elköltözés után puszta [= üres] maradt.
- Pusztáfälusi hid*
- Pusztáji kendérfődek* (sz) a pusztatercsi részen kizárólag kender termő terület.
- Rájkó hégy* (e, l, p) cigánygyerekek — a rajkók — jártak ide játszani.
- Répāsvögy* (sz) természeti adottsága és az ott termelt növény alapján adott név.
- Rövit föld* (sz) mérete miatt.
- Rövid rét* (r) mérete és gazdasági minősége alapján.
- + *Rókalikak* (ma már nem élő földrajzi név).
- Sāncrét* (r) sánc — árok — húzódik rajta végig.